

Podučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

143.

Zivljenje v New-Rushu.

Pisal sem Vam, da je krajine, kjer kopljejo demante, odtrgala Angleška v svojej nesitosti nekaj Slobodne državi Oranjske, in nekaj poglavarjem domačim. Nasilnica je nazvala pograbljene kraje „Zapadna zemlja Grikvov“, a je ni pripojila koloniji Kapske, in to zato ne, ker so se v tamošnjem parlamentu oglasili mnogi zastopniki proti pridruženju. Zato je Zapadna zemlja Grikvov za sedaj samostalna provincija z lastnim guvernerjem.

Kako tu živimo spoznati hočete z dogodb. ki sem jih gledal na lastne oči. Evo jih!

Lastniki claimov so večinoma trgovci in kmetje, delavci pa skoro zgolj Kafri. Na teden zaslužijo po 10 šilingov in moke za močnik, ki ga vsak dan jedo. Mnogi Kafri niso shajali s tem, začeli so toraj krasti demante svojim gospodarjem, in jih prodajati za slepo ceno goljufom, ki so se nam tu vgojezdili kot mali trgovci. Pravo za pravo pa ni njihova trgovina drugo, kakor točenje žganih pijač. Kedar je to prišlo na dan, šli so nekateri lastniki claimov k prvemu uradniku. Pritožili so se zbog kraje in zahtevali, da se proti tajnim kupovalcem postopa z vso postavno strogostjo. Uradnik jim je odvrnil, da nima moči naložiti večje kazni od 10 liber šterlingov. Nič čudnega toraj, da je zakotno kupovanje trajalo še dalje. Če je kupil tak slepar za 5 liber demant, ki je bil vreden 100 liber, plačal je 10 liber kazni, in ostalo mu je še čistega dobička 85 liber.

Ker gosposka tožnikom ni mogla dati varnosti, pogovorili so se, da sami konec naredé nepoštenemu kupovanju. Zbralo se je 50 do 60 diggerjev in so šli pred žganjarijo Nemca Ascherja, ki je bil največ ukradenih demantov pokupil. Stal sem dosta blizu in gledal, kaj bode. Oroženi diggerji so se postavili pred prodajalnico, na katerej je vihrala ogromna zastava nemška. Glasnik je stopil naprej in prečital obtožbo. Ascherju se je posrečilo, da je pobegnil, ali stan njegov so zažgali. Zgorelo je vse kar je bilo v njem. Ogenj je bil velik, kajti v stanu je bilo mnogo sodov žgane pijače. Od tu so šli diggerji dalje, in so zažgali tisto dopoludne še pet žganjarij.

Za nekoliko dni je prišla policija diggerje, ki so bili požgali prodajalnice. V Dutoispanu se je sešel sodni dvor. Člani sodišča so se zbrali v velikej hiši. Ko se je pričela obravnava, privrelo je do 600 oroženih diggerjev. Z velikim hrupom so se postavili pred hišo

ter grozili, da hočejo siloma osvoboditi vsakega obsojenca. Med zatoženci sta bila tudi moja znanca, toraj sem stal tudi jaz v tolpi pred hišo, in to z nabito puško. Ko so sodniki videli razljučeno ljudstvo, niso vedeli strahu kaj početi. Da bi se ognili vsem neprijetnostim, razglasili so, da se mora ta zadeva odstopiti nadsodišču v Klipdriftu. Ali tudi tam so diggerji s svojo grozitvo razsodbo zavlekli. Tako so zadevo odkladali in odkladali, da je slednjič čisto zaspala.

Kmalu potem so zalotili v Dutoispanu Kafra, ki je ukral demant svojemu gospodarju. Pravda je bila kratka. Diggerji so odbrali dvanaj-t mož, ki naj sodijo. Sodniki so obsodili tatu na vislice. Preden je došla policija, bil je Kafer uže mrzel. Tudi sem gledal na lastne oči, kako je nek kmet pretepal črnca zgolj zato, ker je samo sumil, da mu je demant ukral. Črnc se ni hotel udati, a kmēt ga je tepel toliko časa, da je dušo izdihnil. Sodišče je obsodilo okrutnika na šest mescev v zapor. Ali znanci in prijatelji njegovi so šli prosit guvernerja, naj mu prizanese. Začeli so to zadevo odkladati, in na posled je popolnoma zaspala. Kmet ni bil čisto nič zaprt, dasi je to zaslužil. No, tukajšnji kmetje pa so tudi skoro sama sodrga.

Drug kmet je tudi imel na sumu Kafra, da mu je demant izmaknil. Ker se ni hotel udati, prijeli so ga znanci kmetovi in držali tako trdo, da se ni mogel gani. Kmet je vzel navadne klešče in polomil zobe ubogemu črncu. Za take malenkosti se gosposka nič ne briga.

Zakoni tukajšni, Kapski, Oranjski in tudi Transvaalski, naročajo strogo, da se nima prodajati orožje na ogenj, smodnik in svinec domačinom. No sedaj po vojski francosko-nemške, ko vse evropske države orožajo armade svoje z novimi boljšimi puškami, zavrgla je tudi Angleška staro orožje ter z njim oblažuje afriške domačine. Guvernerski urad se še ne zmeni, da sam ruši zakon; da je le kaj dobička, pa je vse dobro. Na tisoče pušk dovažajo v kopanine, v vsakej prodajalnici jih je videti cele vrste kakor v vojašnici. Kafre pa nič bolje ne miče kakor puške. Pridno delajo v kopaninah toliko časa, da si zaslužijo puško. Kakor hitro jo kupijo, koj pusté delo in se veseli vračajo v svoj kraj. Vlada države Oranjske pisano gleda to, ker je res nevarno dajati puške črncem. Tudi boeri dobro vedó to, zato so se zbrali in napali več voz s puškami obloženih. Pobrali so vse puške. Ali Angleška je razglasila to za tolovajstvo, in je prisilila vlado Oranjsko, da je zaplenjeno orožje boerom vzela in nazaj poslala.

Unega dne sem šel obiskat nekega naselnika nad Vaalom. Vračaje se drugega dne za večera sem s potoma ustrelil ježevca. Velik je kot prašiček, na hrbtu se mu ježé bodline, s katerimi hrešči, kedar je razdražen. Ne davno pa so v Hebronu blizu starih kopanin ustrelili dva leva. Preblizu hiš sta zašla. K nam prihajajo tranvaalski kmetje z vpreženimi cebrami. Cebra

je velika kot osel, ali vitkejše postave je. Po vsem životu je lepo progasta. Prav podaje se taka vprega.

Fotografije, ki ste mi jih doposlali, razveselile so me na vso moč. Skoro vsak večer jih pregledavam. Vzlasti me je prekvapila podoba Vaše hčerke. Naj se jej sreča vedno smehlja. Da bode imela od mene spomin pošiljam Vam s tem listom demant. Dajte jej ga vsaditi v prstan. To je prvi demant, ki sem ga izkopal ob bregu vaalskem. Ne dajte ga brusiti, saj je dosta svetel. In kakor ta kamen ne pride ob svetlobo, tako naj tudi srce njeno ne pride ob ljubezen k rodnej zemlji in slavnemu českemu narodu!

Vaš

C. P.

144.

Obraz pouličnega življenja. Meeting. K. Mauch.

V New-Rushu 1873.

Prejel sem Vaš list in ga čitam skoro vsak večer.

Veseli me, da je demant srečno prišel v Vaše roke. Kopljem in iščem demantov po starej navadi. Ali delo je čedalje mučnejše. Tla, kjer kopljem, trda so tako, da se mi orodje pogosto krha in lomi. Tudi roki me bolite, ognojeni ste, toraj imam obvezani, če ne bi ne mogel skoro nič delati. Vendar živim mirno in ugodno, imam hišico s cinkovega pleha in dobro posteljo.

Dr. Holub se je povrnil s potovanja k Vaalu. Bil je v Klipdriftu, Gong-Gongu, Delportshopu in še drugje, to je v onih krajih, kjer sem jaz dalje časa za demanti ril, ali brez pravega uspeha. Pripoveda mi, kako se mu je godilo in koliko skušenj si je nabral na potovanju. Obžaluje, da ni poslušal mojih nasvetov. Pravil sem mu, naj ne potuje s konji ali mežgi v pustinje afriške, ta žival ni vstvarjena za te kraje, pač pa vol. Doktor hoče ostati tu več mesecev in zdraviti ljudi. Ob enem se hoče pripravljati za daljšo pot na sever. Dosedanje skušnje mu bodo prav hodile na potovanju k Zambeziju. Ali ob Zambeziju se nekda tudi z voli ne opravi nič, in to radi neznatne muhe, ki jej velé tsetse. *) Za obadom te muhe voli poginejo.

Pred tedni je zopet počil glas, da so v Lydenburgu zadeli na bogate žile zlata. Koj se je vzdignilo na tisoče ljudi in so drli tje sreče iskat. Tudi mene so zsrbele pete, malo je manjkalo, da se nisem spustil za njimi. A sedaj se vračajo vsi potrti in nejevoljni. Sprevidel sem, da je bilo vse sama sleparija. Kdor nima zadostne skušnje, dade se zapeljati in odreti do belih kosti.

Naj Vam opišem tukajšno življenje. Mesto je razsežno. Hiš je vsakojakih: platnenih, lesenih, plehatih in zidanih. Tudi cerkvic imamo več, vsako veroizpovedanje ima svojo. Mnogo je tudi gostilnic in prodajalnic. Stanovnikov je do 20.000, in so prava pisana zmes. Mnogo

je diggerjev, komedijantov, potepuhov, takov, malopridnih žensk, belih, rumenih in črnih, lepih in grdih. S kuharstvom in zelenjadarstvom se ukvarjajo večinoma Indi. Evropejke hodijo ponosno, šopirijo se kot pavi. Toileta jim je dragocena, da v Parizu in v Londonu ne vidiš skoro dragocenejše. Tu se ziblje mlada krasotica, oblečena po najnovejši modi, in na glavi jej stoji operesen klobuk. Ako je doideš in pogledaš v obraz, imaš pred seboj kafrsko deklino. Tam stopa gizdalín. Ima na sebi frak, cilindar, snežnobel ovatnik in lepe črevljičke. V roki drži gibično palico, s katero sem in tje šviga. To je bogat pokristjanjen Kafer.

(Dalje prihodnjič.)

Politične stvari.

Iz državnega zbora.

V četrtek in petek (dne 12. in 13. decembra t. l.) bile so v državnem zboru viharne seje, v katerih je hotela opozicija z doktor Plener-jem načelu zopet enkrat poskusiti, ali bi se stanje sedanje vlade ne dalo spodkopati ali vsaj omajati.

Manjšina državnozborna poprijela se je prilike razprave začasnega budgeta (za prve tri mesece prihodnega leta) v ta namen, ker je že to stara navada, da se sme pri budgetni razpravi govoriti o čemerkoli.

Prvi dan te razprave oglasil se je k besedi poslanec Steinwender kot zastopnik nemško-narodne stranke z izjavo, da on s svojimi somišljeniki glasuje proti privolitvi.

Prav to proglasil je v imenu združene nemške levice dr. Plener, toda ta ni omejal svojega govora za na suhoparno izjavo, temveč je govoril obširno in strastno z mnogimi napadi na vlado in videti je bilo, da hoče zlit iz sebe ves oni žolec, ki se mu je nakopičil vsled svoje odsotnosti iz češkega deželnega zbora.

Omeniti nam je, da je večina državnega zbora tudi pri tej priliki storila se krivo svoje stare taktične napake s tem, da je vsa hitela k govorniškemu prostoru Plenerjevemu, ter ga, kakor Bog vedi koga, poslušala z po vsem nezasluženo pozornostjo, ne da bi bil izmed večine kedo zinil besedico.

Plenerju odgovoril je takoj dr. Rieger, kot ona oseba, katero v to naravno veže njegovo dostojanstvo med češkimi poslanci.

Dr. Rieger pečal se je z onim predmetom, kakor Plener: s češkim državnim pravom, s kronanjem češkega kralja in pa s pogajanjem Čehov in Nemcev na Češkem.

Rieger odgovarjal je zmerno, skoraj da prezerno, ker bil je vsled Plenerjevega govora razburjen in videlo se mu je, koliko si je prizadeval ostati miren. Vtis Ri-

*) Tsetse. „Novice“ št. 271, I. 1889.